

ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΡΓΩΝ ΜΕΤΑΛΛΟΤΕΧΝΙΑΣ

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ**

«ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΑΝΟΙΧΤΗ ΣΕ ΟΛΟΥΣ!»

24-26 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2021

Βγαίνοντας από την απομόνωση...

Η Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου συμμετέχει στις ΕΗΠΚ 2021 μέσω μιας ψηφιακής οπτικοποιημένης συνάντησης με επτά έργα που εκτίθενται στις αίθουσες της μόνιμης έκθεσης. Τα έργα αυτά, τα οποία προσπερνούν συνήθως οι επισκέπτες ανάμεσα στην πλειάδα των προβεβλημένων εκθεμάτων, αποτελούν μέρος της πολυπληθούς Συλλογής, που από τη συγκρότησή της αποδέχεται την ποικιλομορφία, αρνείται να κάνει διακρίσεις προβάλλοντας αποκλειστικά το αισθητικά «ωραίο», αλλά εκθέτει το διαφορετικό και ουσιαστικό για τη γνώση και την εξοικείωση με την αρχαία κληρονομιά μας. Στο πλαίσιο αυτό, τα επτά χάλκινα δημιουργήματα, μικρά σε μέγεθος, με διαφορετική προέλευση και χρονολογικό προσδιορισμό, παρουσιάζουν συνοπτικά την ταυτότητά τους. Εκφράζουν διαχρονικές αναγκαιότητες και συναισθήματα της ανθρώπινης φύσης και ανακαλούν από το αρχαίο πολιτισμικό περιβάλλον βιωματικές καταστάσεις που διαχρονικά λειτουργούν θεραπευτικά στην αποκατάσταση μιας κρίσης, στην έξοδο από την απομόνωση, όπως αυτή που τα δύο τελευταία χρόνια έχει ενταθεί λόγω των συνθηκών που έχει δημιουργήσει η πανδημία.

Ο πόνος, η ελπίδα ή η παράκληση για συμπαράσταση και λύτρωση που οδηγούν σε τελετουργίες και αφιερώματα στους θεούς από πιστούς, η ανάγκη για ανθρώπινη επαφή που μοιάζει με βάλσαμο σε μια τρυφερή αγκαλιά, στο φιλί και την αιώνια αγάπη, η παρουσία στη γιορτή, στο γλέντι που ενώνει τους ανθρώπους με τη μουσική και τους κύκλιους χορούς, βγαλμένους μέσα από τον αιώνιο χαρακτήρα του διονυσιακού στοιχείου, αλλά και η συμμετοχή σε κοινές εμπειρίες μεγάλων συναντήσεων, όπως είναι οι κορυφαίοι αθλητικοί αγώνες, δεν διαφέρουν από τις σύγχρονες διαφυγές που δοκιμάζουν οι κοινωνίες στην απειλή της απομόνωσης. Ας τιμήσουμε λοιπόν το μεγαλύτερο συμμετοχικό πολιτιστικό γεγονός της Ευρώπης με την Κληρονομιά μας ανοιχτή σε όλους!

Χάλκινο ειδώλιο πεπλοφόρου

Από το Ιερό του Δία στη Δωδώνη

Μέσα 5ου αι. π.Χ.

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. Καρ. 10

Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας, Αίθουσα 36, Προθήκη 6

Η μορφή, όρθια και μετωπική, φορά πέπλο, κρατά ραμφόστομη προχοΐσκη στο δεξί χέρι και αδιάγνωστο αντικείμενο στο αριστερό, ενώ στο λαιμό της διακρίνεται εγχάρακτο κόσμημα. Στα άκρα πόδια διατηρούνται χάλκινα καρφάκια για την προσήλωση του ειδωλίου, το οποίο θεωρείται έργο επαρχιακού εργαστηρίου. Εικάζεται ότι απεικονίζει ιέρεια που εκτελεί σπονδή ή τελετουργικό καθαρμό. Κατά την αρχαιότητα χάλκινες πρόχοι χρησίμευαν ως ιερατικά σκεύη για την πραγματοποίηση σπονδών στις θεότητες και για το καθαρτήριο πλύσιμο των χεριών, ενώ συχνά λειτουργούσαν και ως αφιερώματα.

Χάλκινη μεσόμφαλος φιάλη

Από την Ακρόπολη της Αθήνας

550-500 π.Χ.

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. X 7341

Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας, Αίθουσα 37α, Προθήκη 34

Φιάλη κατασκευασμένη από σφυρήλατο έλασμα, πιθανώς έργο αττικού εργαστηρίου. Στο κέντρο της διαμορφώνεται ομφαλός διακοσμημένος με εγχάρακτα φυτικά μοτίβα. Η μεσόμφαλος ή ομφαλωτή φιάλη θεωρείται το κατεξοχήν αγγείο για την τέλεση σπονδών προς τιμήν των θεών. Από την εικονογραφία πληροφορούμαστε ότι το περιεχόμενο της φιάλης χρησιμοποιούνταν είτε ως σπονδικό υγρό είτε για το ράντισμα του θυσιαστήριου ζώου. Πολύ συχνά οι φιάλες απαντούν ως δώρα στους θεούς από πιστούς που επιθυμούν να ευχαριστήσουν ή να παρακαλέσουν για κάτι. Στους γραπτούς καταλόγους των αναθημάτων από τα ιερά στην αθηναϊκή Ακρόπολη οι ομφαλωτές φιάλες αποτελούν την πλειονότητα των αγγείων-αφιερωμάτων.

Χάλκινο πτυκτό κάτοπτρο

Από την Ερέτρια της Εύβοιας

Πρώιμος 4ος αι. π.Χ.

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. Χ 7670 /7670 α

Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας, Αίθουσα 38, Προθήκη 57

Σπάνιος τύπος κατόπτρου με αμφίπλευρο δίσκο κατοπτρισμού και ξεχωριστό κάλυμμα σε κάθε πλευρά, διακοσμημένο με ανάγλυφο μέταλλο. Στη μία όψη απεικονίζεται η Αφροδίτη καθισμένη πάνω σε βράχο με τον Έρωτα ως γυμνό παιδί στα πόδια της. Οι δύο μορφές βυθίζονται η μία στο βλέμμα της άλλης με μεγάλη τρυφερότητα. Στην άλλη όψη δεσπόζει το ζευγάρι Διονύσου και Αριάδνης. Ο θεός, γυμνός, καθισμένος σε βράχο, στηρίζει θύρσο (ραβδί με φύλλα κισσού και αμπέλου και με κουκουνάρι στην κορυφή) στον αριστερό του ώμο και δέχεται το φιλί της αγαπημένης του, η οποία έχει περιπαθώς τυλίξει τα χέρια της γύρω από το λαιμό του. Αριστερά του ζεύγους το φυσικό τοπίο, όπου διαδραματίζεται η ερωτική σκηνή, δηλώνουν ένας ακόμη θύρσος και φυτά. Πρόκειται για εξαιρετο δημιούργημα ευβοϊκού εργαστηρίου μεταλλοτεχνίας, πιθανώς χαλκιδικού.

Χάλκινη υδρία

Από τάφο στην Ερέτρια της Εύβοιας.

Ύστερος 4ος αι. π.Χ.

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. X 7913

Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας, Αίθουσα 38, Προθήκη 53

Η υδρία φέρει ανάγλυφα κυμάτια σε βάση και χείλος και εντυπωσιακή ανάγλυφη παράσταση μεθυσμένου Διονύσου, υποβασταζόμενου από Σάτυρο, στην πρόσφυση της κατακόρυφης λαβής. Ο θεός, νεαρός και αγένειος, με μοναδικό ένδυμα ένα πολύπτυχο ιμάτιο γύρω από τους ώμους, στηρίζεται στο δεξί πόδι κάμπτοντας έντονα τον κορμό, και απλώνει το αριστερό χέρι γύρω από τους ώμους του επίσης γυμνού συνοδού του, στρέφοντας παράλληλα το κεφάλι του προς αυτόν. Ο Σάτυρος κινείται προς τα δεξιά με τα πόδια σε ευρύ διασκελισμό, ενώ ταυτόχρονα στρέφει πίσω το κεφάλι κοιτώντας κατάματα τον Διόνυσο, στηρίζοντάς τον για να καταφέρει να βαδίσει. Η δορά αιλουροειδούς, πιθανότατα πάνθηρα, σύμβολου του Διονύσου, διακρίνεται πίσω από τον Σάτυρο. Το ζευγάρι παρουσιάζεται αμέσως μετά από ένα ξέφρενο γλέντι, γεμάτο μουσική και οργιαστικούς χορούς, κατά την προσφιλή συνήθεια του διονυσιακού θιάσου, συνοπτική απόδοση του οποίου αποτελούν οι δύο μορφές. Η παράσταση προβάλλει την υπόσταση του Διονύσου ως προστάτη του κρασιού και του συμποσίου.

Χάλκινο σύνταγμα γυναικείων μορφών σε κυκλικό χορό

Από το Ιερό του Δία στην Ολυμπία.

Μάλλον 9ος αι. π.Χ.

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. Χ 6236

Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας, Αίθουσα 38, Προθήκη 58

Επτά χορεύτριες παρουσιάζονται γυμνές, με τα πόδια σε διάσταση πάνω σε σύμφυτο δακτύλιο, πιασμένες σφικτά από του ώμους και στραμμένες όλες προς το εσωτερικό του κύκλου. Τα χαρακτηριστικά τους αποδίδονται είτε αδρά είτε δεν διακρίνονται. Ο κύκλιος χορός που εκτελούν θεωρείται πως έχει τελετουργικό χαρακτήρα. Από τις πηγές γνωρίζουμε ότι σε αρκετές περιοχές, και ιδιαίτερα στην Πελοπόννησο, γυναίκες και παρθένες κόρες επιδίδονταν σε χορούς προς τιμήν κυρίως γυναικείων θεοτήτων σχετικών με τη γονιμότητα και την ευφορία, με κυρίαρχη την Άρτεμη. Γενικά η όρχηση κατά την αρχαιότητα ήταν αναπόσπαστο κομμάτι στα μυστήρια και τις θρησκευτικές τελετές, ενώ ο Πλάτωνας έχει κατηγοριοποιήσει τους χορούς σε θρησκευτικούς, πολεμικούς και ειρηνικούς.

Χάλκινο ειδώλιο κόρης - δρομέα

Από το ιερό του Δία στη Δωδώνη

550-540 π.Χ.

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. Καρ. 24

Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας, Αίθουσα 36, Προθήκη 5

Παριστάνεται κορίτσι που τρέχει προς τα δεξιά, με τα πόδια σε ευρύ διασκελισμό. Με το αριστερό χέρι ανασηκώνει την άκρη του κοντού, εφαρμοστού χιτώνα της για να διευκολύνει τις κινήσεις της. Το πρόσωπο ζωντανεύουν τα μεγάλα μάτια, τα τοξωτά φρύδια, τα λεπτά χείλη και η κομψή μύτη. Το αθλητικό, σφριγηλό σώμα ταιριάζει σε αθλήτρια αγώνα δρόμου (*δρομάς*). Το ειδώλιο θα διακοσμούσε το χείλος ή τους ώμους κρατήρα ή λέβητα, προσηλωμένο με καρφιά, τμήματα των οποίων διατηρούνται στα άκρα πόδια. Εξαιρετικό έργο πιθανότατα λακωνικού ή ηπειρωτικού, κορινθιακής τεχνοτροπίας, εργαστηρίου. Κατά την επικρατέστερη άποψη αποδίδεται αθλήτρια από τη Σπάρτη, όπου τα κορίτσια αθλούνταν επιμελώς για να είναι υγιή και να φέρουν στον κόσμο δυνατά παιδιά. Επίσημοι αγώνες δρόμου γυναικών διεξάγονταν στην Ολυμπία κάθε τέσσερα χρόνια, σε διαφορετική ημερομηνία από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, προς τιμήν της θεά Ήρας, ωστόσο αγώνες δρόμου γυναικών μαρτυρούνται και στο πλαίσιο τοπικών εορτών σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας.

Χάλκινο αγαλμάτιο πυγμάχου

Άγνωστη προέλευση

Τέλη 2ου- 1ος αιώνας π.Χ.

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, αρ. ευρ. Καρ. 546

Συλλογή Έργων Μεταλλοτεχνίας, Αίθουσα 36, Προθήκη 6

Το αγαλμάτιο απεικονίζει γυμνό, γενειοφόρο, ώριμο σε ηλικία αθλητή πυγμαχίας, με μυώδη σωματική διάπλαση. Τα δάχτυλα και ο καρπός των χεριών συγκρατούνται από τους προστατευτικούς μαλακούς μάντες (*μειλίχαι* ή *στρόφια*), τους οποίους γνωρίζουμε και από παραστάσεις αγγείων του 6^{ου} και του 5^{ου} αι. π.Χ., όπου εμφανίζονται συχνά οι αθλητές να τους δένουν ή να τους κρατούν. Ο πυγμάχος στηρίζεται στο δεξί πόδι, ενώ το άνετο αριστερό είναι λυγισμένο στο γόνατο και ελαφρά πίσω από τον κορμό του. Έντονη κούραση διαγράφεται στο πρόσωπό του, με την οποία ίσως συσχετίζεται η χειρονομία της «απαγόρευσης» με το υψωμένο δεξιό χέρι, που υποδηλώνει αποδοχή ήττας. Το αγώνισμα της πυγμής, γνωστό από τους προϊστορικούς χρόνους, εισάγεται στους Ολυμπιακούς αγώνες κατά την 23η Ολυμπιάδα (688 π.Χ.) για τους άνδρες και αργότερα, στην 41^η (616 π.Χ.), για τους παιδιάδες.

